

[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-29](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-29)

УДК 338.431

Вероніка ХУДОЛЕЙ

ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

<https://orcid.org/0000-0002-6658-7065>

СТІЙКІСТЬ АГРОХОЛДИНГІВ АГРОХОЛДИНГІВ В ЄВРОПІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено стійкість агрохолдингів в Європі в умовах децентралізації економіки. Встановлено, що сферою сталого сільського господарства є економічна стійкість агрохолдингів. Агрохолдинги повинні отримувати такий дохід, щоб вони могли покрити всі свої витрати.

Спільна сільськогосподарська політика наразі вирішує багато довгострокових питань, але вона також має мати справу з новими проблемами. Можна просто сказати, що з довгострокової перспективи CAP (Спільна сільськогосподарська політика) в ЄС спрямована на підтримку доходів ферм для досягнення збалансованого продуктивного сільського господарства. Відносно новий фокус зеленої Європи спрямований на взаємну взаємність багатьох різноманітних аспектів з наголосом на навколишньому середовищі. Проте економічну стійкість сільськогосподарських підприємств не можна нехтувати в картині нових цілей політики. Дослідження зосереджено на питанні подвійної структури господарств, яка характеризується різним характером двох груп сільськогосподарських підприємств і зустрічається особливо в країнах, що пройшли трансформацію сільського господарства. Подвійна структура ферм у сільському господарстві є відносно незвичайною серед держав ЄС, для якої загальноприйнятої методології ЄС недостатньо.

З представлених даних помітні значні відмінності як між типом господарства, так і між господарствами з різними економічними розмірами в межах окремих спеціалізацій. Найбільше навантаження мають господарства змішаного виробництва та виробництва молока. Зазвичай у великих і дуже великих господарствах наймають оплачуваних працівників, тоді як у малих і середніх господарствах більша частка власної праці. Більші холдинги мають більше доступного зовнішнього капіталу, на який припадає майже 40% загальних активів тваринницьких холдингів. Зі збільшенням розміру господарства частка землі у власності та частка постійних пасовищ зменшується.

Найбільшу частку стійких господарств було виявлено у господарствах, які зосереджені на виробництві молока. З точки зору розміру найбільше загрожують дрібні господарства, що підтверджено для всіх виробничих напрямків. Навпаки, більш великі та дуже великі холдинги були включені до групи життєздатних холдингів. Цей висновок підтверджує необхідність підтримки життєздатності та стійкості невеликих екстенсивних ферм. Це господарства, орієнтовані на пасовищне утримання худоби. Ці ферми розташовані у віддалених районах, які потребують сталого утримання. Сільське господарство важливе для збереження зайнятості та соціальної взаємодії, щоб сільська місцевість не залишалася покинутою. Актуальним видом такої підтримки є перерозподіл. Ця методологія була застосована як один із факторів оцінки впливу для його визначення.

Ключові слова: стійкість, агрохолдинги, децентралізація економіки.

Veronika KHUDOLEI

HEI "Academician Yuriy Bugay international scientific and technical university"

SUSTAINABILITY OF AGROHOLDINGS IN EUROPE IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION OF THE ECONOMY

The article examines the stability of agricultural holdings in Europe in the conditions of decentralization of the economy. It is established that the economic stability of agricultural holdings is a sphere of sustainable agriculture. Agricultural holdings must receive such income that they can cover all their expenses.

The Common Agricultural Policy currently addresses many long-term issues, but it also has to deal with new challenges. It can simply be said that from a long-term perspective, the CAP (Common Agricultural Policy) in the EU aims to support farm incomes to achieve a balanced, productive agriculture. The relatively new focus of Green Europe is aimed at the mutual reciprocity of many different aspects with an emphasis on the environment. However, the economic stability of agricultural enterprises cannot be neglected in the picture of new policy goals. The study focuses on the issue of the double structure of farms, which is characterized by the different nature of two groups of agricultural enterprises and is found especially in countries that have undergone agricultural transformation. The dual structure of farms in agriculture is relatively unusual among EU states, for which a generally accepted EU methodology is insufficient.

From the presented data, significant differences are noticeable both between the type of farm and between farms with different economic sizes within individual specializations. Farms of mixed production and milk production have the greatest load. Usually, large and very large farms employ paid workers, while small and medium-sized farms use their own labor. Larger holdings have more available external capital, which accounts for almost 40% of the total assets of livestock holdings. As the farm size increases, the share of land owned and the share of permanent pastures decreases.

The largest share of sustainable farms was found in farms that focus on milk production. In terms of size, small farms are most at risk, which is confirmed for all production areas. On the contrary, larger and very large holdings were included in the group of viable holdings. This finding confirms the need to support the viability and sustainability of small extensive farms. These are farms focused on grazing livestock. These farms are located in remote areas that require sustainable maintenance. Agriculture is important to maintain employment and social interaction so that the countryside does not remain abandoned. An actual type of such support is redistribution. This methodology was applied as one of the impact assessment factors to determine it.

Keywords: sustainability, agricultural holdings, decentralization of the economy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Європейське сільське господарство стикається з безліччю взаємодіючих тисків і суперечливих пріоритетів. Таким чином, майбутнє сільського господарства в Європі є водночас невизначеним і спірним. Вважається, що такі основні фактори тиску, як зміна клімату, демографічні тенденції, технологічні інновації чи суспільні зміни, потенційно призведуть до трансформаційних змін у найближчі десятиліття. У той же час, щоб подолати виклики зміни клімату, погіршення стану навколишнього середовища або продовольчої безпеки, європейське сільське господарство також має зазнати трансформаційних змін. Існує потреба у скануванні горизонту, щоб спрямувати європейське сільське господарство до бажаного майбутнього за допомогою трансформацій, які свідомо визначають пріоритети та уникають небажаних трансформацій чи небажаних обмежень.

Європейський Союз взяв курс на сталий розвиток сільського господарства та сільських територій, щоб відповідати викликам сучасного розвитку. Цьому прямо чи опосередковано сприяють інструменти Спільної сільськогосподарської політики (CAP) та інструменти політики Європейського Союзу в інших сферах. Аналіз розвитку CAP вказує на інтенсифікацію інструментів, спрямованих на сталість сільського господарства та сільських територій, однак прогрес у сталості відрізняється від очікувань суспільства. Явища глобалізації, вимога конкурентоспроможності та тиск на ефективність часто призводять до жертвування стійкістю заради мікроекономічних інтересів і поточних вигод. У сталому розвитку сільського господарства та сільських територій особливе місце займають агрохолдинги, які, незважаючи на тиск агропромислової корпорації, зміцнення глобальної продовольчої системи та діяльність культурних мегатрендів, досі є основною організаційною формою сільського господарства, будучи соціально привабливим способом сільськогосподарського виробництва, зокрема поєднуючи збільшення сільськогосподарського виробництва з турботою про природні та соціально-культурні потреби навколишнього середовища. З багатьох причин вимірювання стійкості агрохолдингів включають алгоритм, на що вказують численні дослідження стійкості сільського господарства та агрохолдингів. Стосовно трьох загальноорозрізнених аспектів стійкості – екологічного, економічного та соціального – було сформульовано багато вимірювальних показників, у яких головне значення надається екологічній стійкості, а менше – економічній та соціальній стійкості. У випадку агрохолдингів, економічна стійкість є особливо важливою, оскільки вона пов'язана з основною економічною метою і мотивом їх господарської діяльності разом із внеском агрохолдингів в продовольчу безпеку та загальне економічне зростання. Окрім автономних ринкових механізмів, економічні результати господарств, що визначають значення показників економічної стійкості, також визначаються політичним чинником, який через певні інструменти прямо чи опосередковано впливає на ці результати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сталий розвиток став однією з найбільш широко використовуваних концептуальних основ для комплексного та цілісного аналізу сільськогосподарського та харчового секторів. Стійкість сільського господарства також є новою концепцією на багатонаціональному рівні та викликає кілька питань щодо дискусій осіб, які приймають рішення, включаючи сільськогосподарських підприємців, економістів, менеджерів і політиків.

Зосередженість міжнародних організацій на стійкості сільського господарства призвела до появи досліджень у цій галузі на регіональному та національному рівнях. Гомес-Лімон і Санчес-Фернандес [3] проаналізували стійкість сільського господарства за допомогою складних показників в Іспанії. Вітунскієне та Дабкієне оцінили стійкість литовських сільськогосподарських ферм. Крім того, на Близькому Сході, а саме в Саудівській Аравії та Об'єднаних Еміратах, збільшення сталого виробництва за допомогою інноваційних технологій виробництва, а саме аквапоніки, гідропоніки та інших стійких технологій є метою сприяння продовольчій безпеці щодо сільськогосподарського виробництва та споживання відповідно до Фіаза та ін., [1].

Література про екологічну стійкість зазнала значного розширення завдяки численності охоплених тем і увазі, яку суспільство приділяє цьому виміру стійкості. Навпаки, економічні показники орієнтовані на відносно невелику кількість тем, що відносяться переважно до кількісної інформації про ефективність використання ресурсів. Соціальні показники зазвичай охоплюють дві основні теми: стійкість, що стосується фермерської спільноти, і стійкість, що стосується суспільства в цілому [2].

Інша література робить важливий внесок у сільськогосподарську стійкість ферм у різних країнах на національному рівні. Е. Сільва, А.А. Марта-Коста, Я. Бербель [7] проаналізували екологічну стійкість і водопродуктивність при консерваційному обробітку зрошуваної кукурудзи на червоно-коричневих терасових ґрунтах Бангладешу. Кундхар, та ін. [5] аналізують та порівнюють економічну ефективність продуктивності пшениці в різних системах вирощування культур у провінції Сінд, Пакистан, з метою сприяння економічній стабільності. Гхозлане та ін., [4] проаналізували вплив Національного фонду регулювання та розвитку сільського господарства на оцінку стійкості в регіоні Тізі-Узу в Алжирі. За багатоваріантною методикою отримано чотири групи господарств: малі господарства; середні господарства;

середні господарства; ферми середнього розміру в цьому регіоні. Ці автори дійшли висновку, що кошти, надані тваринникам, збільшили їхнє виробництво молока (55%), площу землі (6%) і їхній дохід (456%).

Крім того, Wrzaszcz і Zegar [20] представили пропозиції щодо вимірювання економічної стійкості сільськогосподарських господарств у Польщі на основі даних сільськогосподарського перепису. Ці автори використовували показники економічної стійкості: продуктивність землі, рентабельність праці, ринкову активність господарств та джерела доходів та утримання домогосподарств. Аналіз стосується індивідуальних агрохолдингів, що мають не менше 1 га сільськогосподарських угідь, а також проводиться в групах площ. Результати також показують, що економічні та екологічні цілі доповнюють один одного на рівні ферми, але це не нескінченно. На основі порівняння ринкових і фермерських господарств з усіма проаналізованими фермами ці автори дійшли висновку, що економічно стійкі одиниці частіше ведуть проєкологічну сільськогосподарську діяльність.

Абу Саед, та ін. [6] аналізує вплив зміни клімату на практику адаптації та вплив на продовольчу безпеку та бідність у Пакистані за показниками стійкості в соціальному, екологічному та економічному аспектах. Вітунскієн і Дабкієн [8] посилаються на всі попередні роботи, розроблені в європейських країнах. Більшість із них мають державний або регіональний рівень. Згадані дослідження використовують базу даних FADN, але деякі з них зосереджені на соціальній, екологічній чи економічній стійкості, але не на рівні агрегації стійкості ферм. Крім того, в літературі є багато досліджень щодо стійкості сільськогосподарських холдингів, які намагалися оцінити вплив основних сільськогосподарських політик ЄС [3, 4, 5, 6]. У цих дослідженнях багато авторів не використовують термін «стійкість»; часто стійкість асоціюється з терміном «сталий розвиток» щодо сільськогосподарських холдингів. Оскільки агрохолдинги є основною економічною одиницею первинного сектора, на них базується концепція стійкості або сталого розвитку цього сектора [7].

Одним із найпоширеніших визначень сталого розвитку і, таким чином, стійкості є визначення, надане у звіті Brundtland [8], який визначає сталий розвиток як «розвиток, який задовольняє потреби сьогодення без шкоди здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби» [9]. Економісти час від часу використовують визначення Роберта Солоу [10], який стверджував, що те, що необхідно для підтримки стійкості, — це «узагальнена здатність створювати добробут», наголошуючи, що ця здатність не обов'язково повинна складатися з «будь-якої конкретної речі або природного ресурсу», оскільки ресурси, принаймні певною мірою, взаємозамінні або замінні. Принципи сталого розвитку узагальнено в триптиху збалансованого розвитку економіки, суспільства та навколишнього середовища [11]. Крім того, Спільна сільськогосподарська політика (САР) ЄС поєднує соціальні, економічні та екологічні аспекти для досягнення стійкості сільськогосподарського сектора [12]. З точки зору вимірювання стійкості, індикатори представлені як найбільш прийнятний вибір для багатьох міжнародних організацій [13, 14, 15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Сьогодні існує багато сільськогосподарських політик, планів розвитку сільських територій і конкретних заходів, які допомагають фермерам підвищити стійкість своїх сільськогосподарських угідь. Європейський Союз (ЄС) запровадив концепцію оцінки впливу для оцінки впливу цих політик. За даними Європейської комісії, оцінка впливу (ІА) визначається як «набір логічних кроків, яких слід дотримуватися при підготовці пропозицій щодо політики». Крім того, в літературі є багато досліджень щодо стійкості сільськогосподарських холдингів, які намагалися оцінити вплив основних сільськогосподарських політик ЄС

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження стійкості агрохолдингів в Європі в умовах децентралізації економіки.

Виклад основного матеріалу

Європейська сільськогосподарська діяльність становить близько 1,6% до європейського ВВП, становить 4,5% від загальної кількості робочих місць у Європі та 1,2% і 1,4% відповідно в загальному експорті та імпорті в європейських країнах [9]. Сільськогосподарський сектор робить значний внесок у продовольчу безпеку у двадцяти восьми європейських державах-членах (EMS) Європейського Союзу (ЄС), а також у соціальній, екологічній та інституційній сферах. Цей сектор не тільки сприяє продовольчій безпеці, але також має позитивний мультиплікаційний ефект в експорті та імпорті агропромисловості, збереженні та підтримці сільської місцевості та сприянні розвитку інших прямих і непрямих видів діяльності, таких як агротуризм, агробізнес та пов'язані галузі [10]. Діяльність також позитивно впливає на соціальну згуртованість та підтримку сільських регіонів, а також на виробництво та просування суспільних благ [15].

Сільськогосподарські системи традиційно визнаються одним із елементів, які можуть сприяти взаємозв'язку економічних, соціальних і екологічних цілей. Тому ці системи визнаються стійкими [6]. Стійкість традиційно визначається в літературі такими вимірами, як економічні, соціальні та екологічні [7].

На соціальному рівні європейські сільськогосподарські землі займають 1 845 340 (км²) [19]. Орні землі становлять близько 25,3% загальної площі Європи. Близько 25% загального населення держав-членів Європейського Союзу проживає в сільській місцевості [9]. Близько 4,5% з них безпосередньо зайняті в

аграрному секторі, у тому числі 3,5% зайняті жінки. Але водночас сільськогосподарська діяльність має й інші соціальні наслідки, а саме, підтримку середовищ існування та якості життя [11].

На екологічному рівні не можна не помітити внесок сільського господарства у збереження середовища існування та біорізноманіття. Підтримка ландшафту та сільських територій можлива завдяки існуванню сільськогосподарської діяльності, яка створює зовнішні ефекти, такі як збереження матеріальної та нематеріальної сільської спадщини з конкурентними перевагами для розвитку сільської місцевості, туристична діяльність у сільській місцевості, а також, інші види діяльності з доданою вартістю, такі як привабливість молоді та підприємців, які поселяються або повертаються до сільської місцевості [10].

З точки зору сталого розвитку, існування багатофункціонального сільського господарства, яке відповідає потребам суспільства, надаючи неринкові товари та послуги, виправдовує державне втручання в ринкову економіку через сільськогосподарську та галузеву політику. В європейських державах-членах Європейського Союзу сільськогосподарська політика, яка безпосередньо підтримує та сприяє фінансуванню сільського господарства серед EMS, походить від Спільної сільськогосподарської політики (САР) через її 1-й і 2-й стовпи. У першому компоненті Єдині сільськогосподарські платежі (САР 2007–2014) були замінені в САР 2014–2020 багатофункціональною семикомпонентною системою платежів:

- 1) «базовий платіж» за гектар, узгоджений відповідно до економічних або адміністративних критеріїв, національних чи регіональних, і підлягає процесу конвергенції;
- 2) «екологічний та екологічний компонент» як додаткова підтримка для компенсації витрат на надання екологічних суспільних благ, які не оплачуються ринком;
- 3) доплата молодим фермерам;
- 4) «перерозподільний платіж» для посилення підтримки перших гектарів ферми;
- 5) додатковий прибуток у районах з природними недоліками;
- 6) недиференційована виробнича допомога для певних сфер або видів сільського господарства з економічних та/або соціальних причин;
- 7) спрощена та добровільна схема для малих фермерів з виплатами до 1250 євро. Перші три елементи є обов'язковими для EMS, а останні чотири – необов'язковими [13-14].

У той же час, було докладено значних зусиль у другому рівні для досягнення більш ефективної екологічної функції САР за допомогою агроекологічних заходів і багатьох програм, які базуються замість цього на контрактному та добровільному підході. Мета «озеленення» прямих платежів не є новою для САР [18]. Починаючи з Порядку денного 2000 року, було докладено багато зусиль, щоб виправдати пряму підтримку та САР загалом як політику, здатну покращити навколишнє середовище та синергетичний зв'язок між сільськогосподарською діяльністю та економічними, соціальними та екологічними проблемами. За словами Дос-Сантоса та Енрікеса, [11], європейські сільськогосподарські компанії дуже субсидовані.

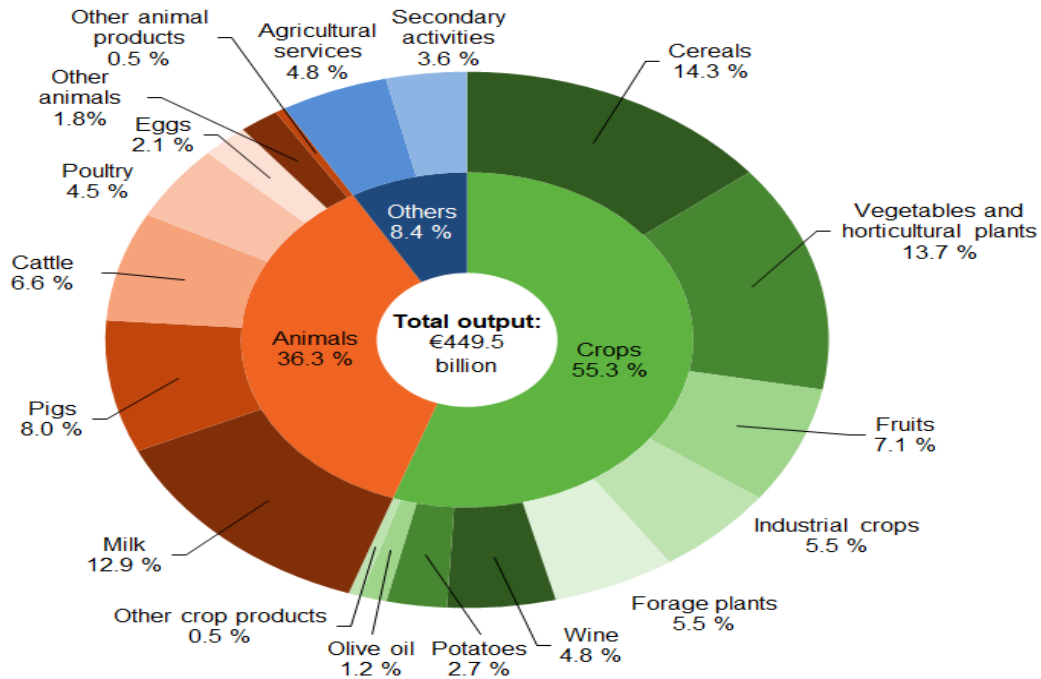
Було розроблено два індекси стійкості: індекс відносної стійкості (IRS) та індекс глобальної стійкості (IGS). IRS включає екологічні, економічні та соціальні показники на рівні ферм серед усіх ферм у EMS. Крім попередніх індикаторів, IGS включає також інституційні індикатори для відображення заходів, політики та програм Спільної сільськогосподарської політики (САР) Європейського Союзу для всіх EMS.

Основною перевагою індексів стійкості є розробка аналітичного інструменту для оцінки відносної та глобальної стійкості ферм за допомогою даних FADN [19] на рівні країни або кількох країн і дозволяє порівнювати показники між групами ферм у для того, щоб дати зрозуміти особам, які приймають рішення, для кращого коригування сільськогосподарської політики між країнами або групами країн [20].

Однак ця процедура також має деякі обмеження. Основним обмеженням є відсутність інформації та даних з бази даних FADN для побудови різних індексів стійкості, головним чином екологічного індексу. База даних FADN не налаштована для отримання всієї необхідної інформації в основному на рівні середовища. З іншого боку, поєднання FADN з іншою базою даних у параметрах навколишнього середовища може бути одним із рішень, але складним для введення в дію та узгодження з FADN через різний рівень агрегації заходів та одиниць. Аграрна галузь у 2021 році створила додану вартість у 189,4 млрд євро. Валова додана вартість сільськогосподарської промисловості ЄС, яка є різницею між вартістю всього, що вироблено первинним сільськогосподарським сектором ЄС, і вартістю послуг і товарів, що використовуються в процесі виробництва, становила 189,4 мільярда євро в 2021 році. Один із способів з огляду на це, кожен 1 євро, витрачений на вартість товарів і послуг, використаних у процесі виробництва (відомий як проміжне споживання), сільськогосподарська галузь ЄС створила додану вартість у розмірі 0,73 євро. Тим не менш, ця відносна додана вартість у 2021 році була нижчою, ніж у всі інші роки після відносного піку в 0,79 євро у 2017 році. Вартість продукції, виробленої сільськогосподарською галуззю ЄС, у 2021 році становила 449,5 млрд євро.

Вартість усього, що виробила сільськогосподарська галузь ЄС у 2021 році, становила 449,5 млрд євро; це включає вартість посівів, тварин, сільськогосподарських послуг, а також деяких товарів і послуг, які не були суто сільськогосподарськими, але які не можна було виміряти окремо. Трохи більше половини (55,3%) вартості загального виробництва сільськогосподарської галузі ЄС у 2021 році припадає на сільськогосподарські культури (248,7 млрд євро), серед яких зернові та овочі та садові рослини були найціннішими культурами (рис. 1).

Output of the agricultural industry (% of total output, EU, 2021)

Note: values at basic prices.

Source: Eurostat (online data code: aact_eaa01)

eurostat

Рис. 1: Виробництво сільськогосподарської галузі (% від загального виробництва, ЄС, 2021 р.)

Джерело: Євростат (aact_eaa01)

Трохи більше третини (36,3 %) загального обсягу виробництва припадає на тварин і продукти тваринного походження (163,1 млрд євро), причому більшу частину припадає лише на молоко та свиней. Сільськогосподарські послуги (21,6 млрд євро) і невіддільна несільськогосподарська діяльність (16,2 млрд євро) принесли решту (8,4%). Внески держав-членів істотно відрізнялися, відображаючи відмінності в обсягах виробництва, отриманих цінах, а також у поєднанні вирощених культур, тварин, зібраних продуктів тваринництва та пропонованих послуг. Більше половини (57,8%) загального обсягу виробництва сільськогосподарської промисловості ЄС припадає на «велику четвірку» Франції (82,4 млрд євро), Італії (61,2 млрд євро), Німеччини (59,2 млрд євро) та Іспанії (євро). 57,1 мільярда). Наступною групою країн-членів були Нідерланди (30,6 млрд євро), Польща (27,9 млрд євро) і Румунія (21,1 млрд євро). Три чверті (75,5%) загальної вартості сільськогосподарської продукції ЄС у 2021 році надійшли з цих семи держав-членів [20].

Економічні показники сільськогосподарської галузі можна виміряти в термінах чистої доданої вартості за факторними витратами, яка є валовою доданою вартістю, скоригованою на споживання основного капіталу, а також субсидій і податків на виробництво. Він також відомий як факторний дохід, оскільки це винагорода, доступна для всіх факторів виробництва (землі, капіталу та праці). База даних FADN, включаючи оцінку знайдено результатів. FADN використовується в Європейському Союзі для оцінки рівня економіки (доходу) сільськогосподарських холдингів, для планування стратегічних заходів Спільної аграрної політики, а також для ретроспективної оцінки раніше прийнятих політичних заходів. Мета полягає в тому, щоб забезпечити функціональне сільське господарство, тобто виробництво продуктів харчування, біорізноманіття, чисте довкілля, постійний якісний потенціал ґрунту та покращення, заселення функціонуючої сільської місцевості та, останнє, але не менш важливе, життєздатність сільськогосподарських угідь, які мають вплив на все згадані території. Таким чином, метою CAP, разом із національною (державною) допомогою та іншими заходами, є постійна стійкість, яка базується на виробничій, економічній, екологічній та соціальній сферах. У своєму останньому дослідженні Дарнхофер [2] розглядає перспективну можливість зміни CAP і підходу холдингів на користь стійкості та стійкості. Індикатори економічної стійкості агрохолдингів включають серед іншого інформацію про прибутковість, продуктивність і життєздатність [3]. Життєздатність по відношенню до економічної стійкості в сільському господарстві була проаналізована O'Donoghue та ін. [4] використання доповнених даних до опитування

FADN; порівнюючи вісім держав, вони виявили найвищу частку економічно стійких холдингів у Німеччині, а найнижчу – у Польщі. Автори дійшли висновку, що в літературі існує декілька визначень, які пояснюють поняття економічної життєздатності. Однак наголос робиться на тому, щоб фермер заробляв на життя. У деяких дослідженнях також існує вимога щодо прибутку від внутрішньогосподарських інвестицій. Погляди різняться щодо того, чи розглядати життєздатність як міру добробуту домогосподарств на фермі чи як міру альтернативних витрат.

Для визначення життєздатності агрохолдингів у даному дослідженні використовуються показники, побудовані на основі результатів бухгалтерського обліку та величини оцінених альтернативних витрат. Пілотне дослідження ЄС [4] порівнювало життєздатність восьми держав-членів ЄС на основі даних FADN.

Агрохолдинг є економічно життєздатним, якщо значення FEV більше одиниці. Якщо він менший або дорівнює одиниці, то холдинг вважається нежиттєздатним з точки зору його подальшого розвитку. Для оцінки життєздатності агрохолдингів використовується оцінка вартості втрачених можливостей [3, 4, 7]. Це означає втрачені види діяльності, в які холдинги могли б використовувати власні виробничі фактори, якби вони не вели господарську діяльність ферми. Перевага цього підходу полягає в можливості порівняння економічних результатів холдингів, що використовують переважно зовнішні ресурси, з холдингами, які використовують власні ресурси. Крім того, різна структура та ступінь використання факторів власного виробництва в різних типах агрохолдингів вимагає включення альтернативних витрат для більш об'єктивної оцінки економічного прибутку. Альтернативні витрати власних факторів виробництва еквівалентні зовнішнім факторам, які, на відміну від власних факторів, уже враховані в кінцевому управлінському показнику (чистий прибуток ферми).

Агрохолдинги були класифіковані згідно з типологією агрохолдингів ЄС на групу холдингів, що спеціалізуються на польових культурах, пасовищному тваринництві, молоці та змішаних. Крім того, холдинги були класифіковані відповідно до економічного розміру на малі (8000–50 000 євро стандартного випуску (SO)), середні (50 000–500 000 євро SO), великі (500 000–1 000 000 євро SO) і дуже великі (понад 1 000 000 євро SO). Запропонований метод враховує альтернативні витрати власної праці, альтернативні витрати землі у власності та додатні значення альтернативних витрат власного капіталу за вирахуванням вартості сільськогосподарської землі у власності. На основі літературного пошуку визначено показник альтернативної вартості землі (OpC), який розраховується шляхом множення земельної власності у гектарах на розмір орендної плати в даному регіоні, визначений з бази даних FADN. Таким чином враховується поточна ситуація на ринку земель сільськогосподарського призначення. У цьому дослідженні також використовується показник альтернативної вартості робочої сили (OpCLB), який визначається множенням внеску неоплачуваної праці на середню заробітну плату на фермі в регіоні. Обидва значення отримано з бази даних FADN CZ. Останнім власним фактором, який розглядається, є альтернативна вартість капіталу (OpCA), де вартість кінцевого стану земельної ділянки віднімається від власного капіталу.

Представлені результати демонструють різноманіття сільського господарства та підтверджують необхідність подальших досліджень (наприклад, як покращити стійкість чеських малих та середніх ферм із більшою часткою власних ресурсів). Огляд середніх значень обраних показників та їх порівняння між групами господарств окремих типів господарства та економічного розміру. Найнижчий рівень індексу економічної життєздатності у дрібних господарств за всіма напрямками виробництва. Найбільше загрожують дрібні польові культури та малі змішані ферми. Навпаки, великі посіви та великі змішані господарства, які досягають найвищої економічної життєздатності, можуть бути оцінені як економічно життєздатні. Дуже великі господарства досягають найвищого показника економічної життєздатності у виробництві молока та пасовищному тваринництві.

Було виявлено, що найбільший запас економічної життєздатності між нижнім і верхнім квантилем спостерігається у великих і дуже великих господарствах, які зосереджуються на польових культурах і змішаному землеробстві. І навпаки, малі змішані та молочні ферми демонструють найменшу варіабельність цього показника. Результати розподілу індексу економічної життєздатності наведені в таблиці 1.

Цікавий висновок було виявлено в нижньому квантілі для дуже великих ферм з вирощування польових культур, великих молочних ферм і великих змішаних ферм. Ці групи господарств мають негативний індекс у найнижчому квантілі, хоча середнє значення досягає досить високих значень. Економічні результати господарств цих груп є негативними навіть без віднімання альтернативних витрат.

Главса та ін. [5] провели аналогічний аналіз, враховуючи відмінності у виробничій спрямованості агрохолдингів. Їх вихід підтверджує встановлені результати життєздатності; за допомогою показника ОФВ (рівняння (1)) було знайдено найменш стійкі господарства в групі випасу худоби, за якими йдуть господарства змішаного виробництва. На відміну від цього, різні результати були знайдені для стійких (життєздатних) господарств, де показник FEV був найвищим для польових виробничих господарств; однак, використовуючи розрахований тут індекс економічної життєздатності, найвище значення було знайдено для групи господарств, що спеціалізуються на виробництві молока.

Для того, щоб розділити господарства за економічною життєздатністю, господарства були класифіковані на два класи економічної життєздатності: 1) клас, який містить господарства під загрозою зникнення, індекс економічної життєздатності яких дорівнює або менше 1; 2) клас життєздатних

господарств, індекс економічної життєздатності яких перевищує 1. Протягом досліджуваного п'ятирічного періоду виявлено однакову частку життєздатних господарств (49,9%) та таких, що знаходяться під загрозою зникнення (50,0%).

Таблиця 1.

Описова статистика індексу економічної життєздатності

Групи	Середній	Медіана	Нижній квартиль	Верхній квартиль	Std.Dev.	Coef.Var.
Польові культури	1.42	1.14	0.30	2.46	2.84	199.81
Маленький	0.42	0.43	0.12	0.76	1.03	246.42
Середній	1.24	1.15	0.47	2.15	2.03	163.88
Великий	2.70	2.54	0.41	4.61	4.54	168.24
Дуже великий	1.57	1.51	-0.08	3.34	3.51	223.01
молоко	1.60	1.41	0.51	2.62	2.22	138.84
Маленький	0.57	0.50	0.24	0.83	0.52	90.77
Середній	1.56	1.39	0.74	2.38	1.94	124.07
Великий	1.63	0.91	-0.20	2.91	2.93	180.27
Дуже великий	1.75	1.65	0.44	2.88	2.38	136.30
Випас худоби	1.02	0.73	0.25	1.51	1.78	174.98
Маленький	0.59	0.45	0.14	0.86	0.81	136.90
Середній	1.49	1.32	0.57	2.23	2.41	162.15
Великий	1.69	1.58	0.41	2.40	1.95	115.15
Дуже великий	2.10	1.78	1.21	3.60	1.66	79.09
змішаний	1.20	0.98	0.16	2.16	2.67	223.26
Маленький	0.47	0.41	0.16	0.70	0.53	114.55
Середній	1.02	0.97	0.28	1.58	1.74	169.92
Великий	1.51	1.22	-0.27	2.83	3.30	219.13
Дуже великий	1.38	1.39	0.08	2.67	3.10	224.87

Джерело: FADN CZ (2022).

При оцінці різниці в середньому значенні (медіані) індексу економічної життєздатності з точки зору розміру господарства виявлено великий вплив цього аспекту. Лише між групами малих і середніх ферм, які перебувають під загрозою зникнення, була прийнята нульова гіпотеза про однаковий розподіл. Тестування інших пар підтвердило статистично значущу різницю в розподілі між холдингами різного розміру (табл. 2).

Таблиця 2.

Аналіз статистично значущих відмінностей у розподілі індексу економічної життєздатності між різними розмірними групами агрохолдингів

Порівняні групи А-В	Сума рангу А	Сума рангу В	U	Z	P - Значення	№. Спостереження А	№. Спостереження Б
Дуже великий-маленький	2,631,205	1,242,731	611,605	15.411	0.000	1660	1123
Дуже великий-середній	3,507,808	4,784,820	1,874,742	3.451	0.001	1660	2412
Дуже великий-великий	1,819,894	714,732	441,264	-3.631	0.000	1660	591
Малий-середній	1,416,102	4,833,778	784,976	-20.153	0.000	1123	2412
Маленький-великий	837,312	632,443	206,186	-12.902	0.000	1123	591
Середній-великий	3,509,277	1,001,229	599,199	-6.011	0.000	2412	591
Ферми під загрозою зникнення							
Дуже великий-маленький	416,699	870,511	186,518	-13.902	0.000	678	926
Дуже великий-середній	471,530	1,065,851	241,349	-11.924	0.000	678	1075
Дуже великий-великий	310,826	91,030	67,159	2.028	0.043	678	218
Малий-середній	923,236	1,079,765	494,035	-0.286	0.775	926	1075
Маленький-великий	582,237	72,703	48,832	11.871	0.000	926	218
Середній-великий	745,817	90,754	66,883	10.004	0.000	1075	218
Життєздатні господарства							
Дуже великий-маленький	639,378	56,232	36,729	13.756	0.000	982	197
Дуже великий-середній	1,314,832	1,375,208	480,755	11.029	0.000	982	1337
Дуже великий-великий	629,196	289,494	146,543	-5.689	0.000	982	373
Малий-середній	98,669	1,078,676	79,166	-9.050	0.000	197	1337
Маленький-великий	29,707	133,028	10,204	-14.191	0.000	197	373
Середній-великий	1,034,719	428,186	140,266	-12.936	0.000	1337	373

Критерій Манна-Уїтні U (з корекцією на безперервність) є значущим при $*p < 0,05$, джерело – FADN (2022).

Ці результати доводять вплив подвійної структури ферми. Великі ферми, ймовірно, будуть найбільш стійкими. Цей висновок узгоджується з новим стратегічним планом сільськогосподарської політики Чехії, який зосереджується на підтримці малих ферм. Загалом, економіка та доходи фермерського господарства зазвичай вимірюються в ЄС за так званним показником А (чиста додана вартість ферми на AWU), а також за допомогою підприємницького доходу. Будь-які інтерпретації згаданих показників у різних

категоріях господарств залежать від надзвичайно подвійної структури господарств у чеських умовах. Об'єктивна оцінка реального економічного стану господарств за згаданої подвійної структури є проблемою, яка не є настільки важливою для країн ЄС з відносно однорідною (недуальною) структурою господарств. Тому включення альтернативних витрат у комплексну оцінку реального економічного становища ферм є дуже важливим.

З отриманих результатів, відповідно до висновків інших досліджень, можна стверджувати, що найменш придатні для розвитку та економічно життєздатні господарства орієнтовані на екстенсивне виробництво, як, наприклад, тваринницькі господарства. Однією з причин, чому фермери, зосереджені на випасі худоби, не залишають сільське господарство, є те, що вони знаходяться у віддалених районах, де немає великої кількості інших можливостей для існування. Продовження їх сільськогосподарської діяльності є важливим для збереження сільського поселення та його подальшого розвитку.

Дослідження технічної ефективності молочних ферм у країнах ЄС стверджує у своїх висновках, що холдинги, класифіковані у вузькоспеціалізованому виробництві молока, є менш ефективними та можуть досягти підвищення ефективності шляхом диверсифікації діяльності. Ця стаття, однак, використовуючи показник економічної життєздатності, вказує на те, що господарства змішаного виробництва знаходяться під більшою загрозою, хоча найбільша частка молока, надходить із змішаних господарств. Крім того, тип фокусу виробництва також впливає на розвиток витрат (наприклад, орендна плата) через зміни в окремих заходах CAP.

На основі даних п'ятирічного ряду підтверджено, що серед найбільш економічно загрозливих суб'єктів є екстенсивні господарства, які спеціалізуються на випасанні худоби. Найбільшу частку стійких господарств було виявлено у господарствах, які зосереджені на виробництві молока. З точки зору розміру найбільше загрожують дрібні господарства, що підтверджено для всіх виробничих напрямків. Навпаки, більш великі та дуже великі холдинги були включені до групи життєздатних холдингів. Цей висновок підтверджує необхідність підтримки життєздатності та стійкості невеликих екстенсивних ферм. Це господарства, орієнтовані на пасовищне утримання худоби. Ці ферми розташовані у віддалених районах, які потребують сталого утримання.

Сільське господарство важливе для збереження зайнятості та соціальної взаємодії, щоб сільська місцевість не залишалася покинутою. Актуальним видом такої підтримки є перерозподіл. Ця методологія була застосована як один із факторів оцінки впливу для його визначення. Перерозподіл також спрямований на малі фермерські господарства, яким він вносить відносно велику частку прямих виплат на перші 150 га. З точки зору політики ЄС, висока цінність цієї підтримки унікальна тим, що вона також підкреслює необхідність підтримки малих ферм. Щоб продовжити це дослідження, можна було б глибше дослідити групу холдингів, що перебувають під загрозою, усіх груп розміру, зосередившись на виявленні причин їх нежиттєздатності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Результати підтверджують, що європейські агрохолдинги мають, загалом, проміжні рівні стійкості. Середземноморські агрохолдинги мають високу екологічну стійкість, у той час як агрохолдинги Центральної Європи мають високу економічну стійкість, а агрохолдинги Східної Європи є найбільшими учасниками соціального розвитку. Середземноморські та центральноєвропейські ферми також мають найвищі цінності та сприяють підтримці сільських територій. Загалом у всіх європейських агрохолдингах та малих підсобні господарства роблять значний внесок у створення робочих місць та збереження сільської місцевості. Це означає, що особам, які приймають рішення, необхідно по-різному коригувати політику CAP між різними кластерами європейських країн. Субсидії CAP сприяють підвищенню всіх рівнів сталості серед усіх держав-членів, однак, цей внесок є найвищим у країнах Центрального та Північного Сходу порівняно з іншими сільськогосподарськими системами Європи. Знову ж таки, ці висновки могли б дати зрозуміти державним особам, які приймають рішення, щоб вони могли краще коригувати сільськогосподарську політику в майбутньому для сприяння сталому виробництву продуктів харчування та продовольчій безпеці.

Література

1. Fiaz, S., Noor, M. A., and Aldosri, F. O., 2018. Achieving food security in the Kingdom of Saudi Arabia through innovation: Potential role of agricultural extension. *Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences*, 17(4), 365-375. FLINT Project (2018). Research; goals and publications. <https://www.flint-fp7.eu/index.html>
2. Gómez E. Galdeano, J.C. Pérez-Mesa, A. Godoy-Durán The social dimension as a driver of sustainable development: the case of family farms in southeast Spain *Sustain. Sci.*, 11 (2) (2016), pp. 349-362
3. J.A. Gómez-Limón, G. Sanchez-Fernandez Empirical evaluation of agricultural sustainability using composite indicators *Ecol. Econ.*, 69 (5) (2010), pp. 1062-1075
4. Ghozlane, F., Belkheir, B., & Yakhlef, H. (2010). Impact of the National Agricultural Control and Development Fund (FNRDA) on the sustainability of dairy cattle production in Tizi-Ouzou region (Algeria). *New Medit*, 9(3), 22-27.

5. M.A. Koondhar, L. Qiu, H. Magsi, A.A. Chandio, G. He Comparing economic efficiency of wheat productivity in different cropping systems of Sindh province, Pakistan Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences, 17 (4) (2018), pp. 398-407
6. Abu Sayed, Aniruddha Sarker, Jang-Eok Kim, Mashiur Rahman, Md. Golam Ambia Mahmud Environmental sustainability and water productivity on conservation tillage of irrigated maize in red brown terrace soil of Bangladesh Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences, 19 (4) (2020), pp. 276-284, 10.1016/j.jssas.2019.03.002
7. E. Silva, A.A. Marta-Costa, J. Berbel The Objectives and Priorities for the Azorean Dairy Farmers' Decisions. In The Agricultural Economics of the 21st Century Springer International Publishing (2015), pp. 137-156
8. V. Vitunskiene, V. Dabkiene Framework for assessing the farm relative sustainability: a Lithuanian case study Agricultural Economics, 62 (3) (2016), pp. 134-148
9. World Bank, 2018. Rural population (% of total population) <https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS?>
10. T.O. Olorunfemi, O.D. Olorunfemi, O.I. Oladele Determinants of the involvement of extension agents in disseminating climate smart agricultural initiatives: Implication for scaling up Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences, 19 (4) (2020), pp. 285-292, 10.1016/j.jssas.2019.03.003
11. M.J.P. Dos-Santos, H. Diz Towards Sustainability in European Agricultural Firms Advances in Intelligent Systems and Computing, 783 (2019), pp. 161-168
12. Abu Sayed, Aniruddha Sarker, Jang-Eok Kim, Mashiur Rahman, Md. Golam Ambia Mahmud Environmental sustainability and water productivity on conservation tillage of irrigated maize in red brown terrace soil of Bangladesh Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences, 19 (4) (2020), pp. 276-284, 10.1016/j.jssas.2019.03.002
13. European Parliament, 2015a. First Pillar of the CAP. (http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/pt/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.2.5.html)
14. European Parliament, 2015b. Measures of the Second Pillar of the CAP. (http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/pt/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.2.5.html)
15. M.J.P. Dos-Santos, P.S. Henriques Melhoramento da Eficiência e Gestão das Explorações de Bovinos de Carne em Portugal Revista em Agronegócio e Meio Ambiente, 12 (3) (2019), pp. 921-934
16. Development of agri-environmental footprint indicator using the FADN data: Tracking development of sustainable agricultural development in Eastern Europe 2021, Sustainable Production and Consumption
17. FADN CZ (2022). https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/farm-structures-and-economics/fadn_en
18. FADN Retrieved: 01/09/2018 from Database. (2019) FLINT Project (2015). Sustainability project.from: <https://www.flint-fp7.eu/Project.html>
19. FADN Retrieved: 01/09/2018 from Database. (2019)
20. W. Wrzaszcz, J.S. Zegar Economic sustainability of Farms in Poland European Journal of Sustainable Development, 3 (3) (2014), pp. 165-176

References

1. Fiaz, S., Noor, M. A., and Aldosri, F. O., 2018. Achieving food security in the Kingdom of Saudi Arabia through innovation: Potential role of agricultural extension. Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences, 17(4), 365-375. FLINT Project (2018). Research: goals and publications. <https://www.flint-fp7.eu/index.html>
2. Gómez E. Galdeano, J.C. Pérez-Mesa, A. Godoy-Durán The social dimension as a driver of sustainable development: the case of family farms in southeast Spain Sustain. Sci., 11 (2) (2016), pp. 349-362
3. J.A. Gómez-Limón, G. Sanchez-Fernandez Empirical evaluation of agricultural sustainability using composite indicators Ecol. Econ., 69 (5) (2010), pp. 1062-1075
4. Ghoulane, F., Belkheir, B., & Yakhlef, H. (2010). Impact of the National Agricultural Control and Development Fund (FNRDA) on the sustainability of dairy cattle production in Tizi-Ouzou region (Algeria). New Medit, 9(3), 22-27.
5. M.A. Koondhar, L. Qiu, H. Magsi, A.A. Chandio, G. He Comparing economic efficiency of wheat productivity in different cropping systems of Sindh province, Pakistan Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences, 17 (4) (2018), pp. 398-407
6. Abu Sayed, Aniruddha Sarker, Jang-Eok Kim, Mashiur Rahman, Md. Golam Ambia Mahmud Environmental sustainability and water productivity on conservation tillage of irrigated maize in red brown terrace soil of Bangladesh Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences, 19 (4) (2020), pp. 276-284, 10.1016/j.jssas.2019.03.002
7. E. Silva, A.A. Marta-Costa, J. Berbel The Objectives and Priorities for the Azorean Dairy Farmers' Decisions. In The Agricultural Economics of the 21st Century Springer International Publishing (2015), pp. 137-156
8. V. Vitunskiene, V. Dabkiene Framework for assessing the farm relative sustainability: a Lithuanian case study Agricultural Economics, 62 (3) (2016), pp. 134-148
9. World Bank, 2018. Rural population (% of total population) <https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS?>
10. T.O. Olorunfemi, O.D. Olorunfemi, O.I. Oladele Determinants of the involvement of extension agents in disseminating climate smart agricultural initiatives: Implication for scaling up Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences, 19 (4) (2020), pp. 285-292, 10.1016/j.jssas.2019.03.003
11. M.J.P. Dos-Santos, H. Diz Towards Sustainability in European Agricultural Firms Advances in Intelligent Systems and Computing, 783 (2019), pp. 161-168
12. Abu Sayed, Aniruddha Sarker, Jang-Eok Kim, Mashiur Rahman, Md. Golam Ambia Mahmud Environmental sustainability and water productivity on conservation tillage of irrigated maize in red brown terrace soil of Bangladesh Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences, 19 (4) (2020), pp. 276-284, 10.1016/j.jssas.2019.03.002

-
13. European Parliament, 2015a. First Pillar of the CAP. (http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/pt/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.2.5.html)
 14. European Parliament, 2015b. Measures of the Second Pillar of the CAP. (http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/pt/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.2.5.html)
 15. M.J.P. Dos-Santos, P.S. Henriques Melhoramento da Eficiência e Gestão das Explorações de Bovinos de Carne em Portugal Revista em Agronegócio e Meio Ambiente, 12 (3) (2019), pp. 921-934
 16. Development of agri-environmental footprint indicator using the FADN data: Tracking development of sustainable agricultural development in Eastern Europe 2021, Sustainable Production and Consumption
 17. FADN CZ (2022). https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/farm-structures-and-economics/fadn_en
 18. FADN Retrieved: 01/09/2018 from Database. (2019) FLINT Project (2015). Sustainability project.from: <https://www.flint-fp7.eu/Project.html>
 19. FADN Retrieved: 01/09/2018 from Database. (2019)
 20. W. Wrzaszcz, J.S. Zegar Economic sustainability of Farms in Poland European Journal of Sustainable Development, 3 (3) (2014), pp. 165-176